

MẤT ĐIỀU KHIỂN LỜI NÓI CHỦ Ý Ở TRẺ EM (Childhood Apraxia of Speech)

Lê Thị Thanh Xuân

Chuyên viên âm ngữ trị liệu

1. Mất điều khiển lời nói chủ ý là gì ?

Mất điều khiển lời nói chủ ý ở trẻ em là tình trạng rối loạn vận động lời nói có liên quan đến khiếm khuyết thần kinh ở não bộ. Trẻ mất điều khiển lời nói chủ ý gặp khó khăn khi phát âm để có lời nói rõ ràng và trôi chảy. Não của trẻ không đưa ra các tín hiệu đến các cơ vùng miệng để tạo ra lời nói chính xác. Điều này là do sự điều khiển hoặc phối hợp các vận động vùng miệng của não bị rối loạn. Mặc dù cơ vùng miệng không bị yếu hoặc liệt nhưng không vận động theo cách bình thường bởi vì khiếm khuyết vùng não chịu trách nhiệm lập kế hoạch vận động cho môi, lưỡi, hàm để tạo ra lời nói. Trẻ hiểu những điều trẻ muốn nói nhưng không nói rõ và chính xác được do những vấn đề đã kể trên.

2. Những dấu hiệu mất điều khiển lời nói chủ ý ở trẻ em

Tất cả các trẻ bị mất điều khiển lời nói chủ ý có rất nhiều dấu hiệu và đặc điểm tùy theo độ tuổi và độ nặng của rối loạn lời nói. Dưới đây là những dấu hiệu mất điều khiển lời nói chủ ý ở trẻ em

Trẻ nhỏ 7- 24 tháng tuổi

Không bập bẹ hoặc tạo âm thanh khi trẻ 7-12 tháng tuổi

Nói những từ đầu tiên rất trễ (sau 12- 18 tháng tuổi)

Số lượng phụ âm và nguyên âm rất hạn chế

Thường xuyên mất âm

Khó khăn khi kết hợp các âm với nhau; trẻ ngừng lâu giữa các âm được phát ra và khó khăn khi chuyển từ âm này sang âm khác trong chuỗi lời nói

Trẻ thay thế những âm khó bằng những âm dễ nói hơn hoặc bỏ các âm khó (tất cả trẻ em đều làm như vậy nhưng trẻ mất điều khiển lời nói chủ ý làm thường xuyên hơn.)

Lời nói của trẻ khó hiểu

Số lượng từ nói ra hạn chế

Những đặc điểm trên xuất hiện rõ từ 18 tháng đến 24 tháng tuổi

Trẻ lớn 2- 4 tuổi

Tạo ra các lỗi âm lời nói không ổn định mà không phải do chưa hoàn thiện/ trưởng thành

Biến dạng phụ âm và nguyên âm, lẫn lộn giữa luồng hơi đi qua mũi và miệng, vd: “má” trở thành “bá” hoặc âm hữu thanh và vô thanh, vd: “đào” trở thành “tào”

Bắt chước lời nói khó khăn nhưng những lời nói trẻ bắt chước rõ ràng hơn những lời trẻ tự nói

Trẻ có thể dò dẫm khi cố gắng tạo ra các âm hoặc phối hợp vận động của môi, lưỡi, hàm có mục đích; vd: thổi, phồng má, liềm xung quanh môi

Nói cụm từ ngắn dễ hơn và rõ ràng hơn khi nói cụm từ/ câu dài

Nói khó khăn khi trẻ lo lắng mệt mỏi

Người lạ khó khăn khi hiểu lời nói của trẻ

Giọng của trẻ đều đều, không có trọng âm hoặc rối loạn thanh điệu.

Ngôn ngữ hiểu của trẻ tốt hơn ngôn ngữ nói/ diễn đạt

Những yếu tố nguy cơ khác

Nhiều trẻ mất điều khiển lời nói chủ ý có thêm các vấn đề khác ảnh hưởng đến giao tiếp của trẻ. Những vấn đề này không phải là đặc điểm của mất điều khiển lời nói chủ ý ở trẻ em mà là những yếu tố kèm theo.

Chậm phát triển ngôn ngữ

Chậm phát triển trí tuệ

Khó khăn về ngôn ngữ diễn đạt như ngữ pháp không theo cấu trúc, nhầm lẫn trật tự từ trong câu hoặc lược bỏ từ, vốn từ hạn chế.

Khó khăn về vận động tinh hoặc phối hợp các vận động

Có thể gặp khó khăn khi đọc, đánh vần và viết.

Tăng cảm giác (nhạy cảm) hoặc giảm cảm giác vùng miệng (trẻ có thể không thích đánh răng, thức ăn cứng cần nhai, hoặc không cảm nhận được thức ăn trong miệng)

Nguyên nhân mất điều khiển lời nói chủ ý ở trẻ em

Trong tất cả các trường hợp không tìm ra nguyên nhân. Tuy nhiên có thể nghĩ đến một vài lý do:

Rối loạn di truyền hoặc các hội chứng khác

Tổn thương não do chấn thương/ đột quỵ

Để cải thiện lời nói, trẻ phải thực tập lời nói thường xuyên. Tuy nhiên, sự phản hồi về một số giác quan như gợi ý sờ/ chạm và gợi ý bằng thị giác (trẻ nhìn gương khi tập luyện) cũng như phản hồi thính giác rất hữu ích. Với các phản hồi đa chiều về giác quan, trẻ dễ dàng lặp lại các vần, từ, câu và cụm từ dài hơn để cải thiện sự phối hợp các cơ vùng miệng và chuỗi lời nói trong khi nói.